

svojih delih vedno znova poudarjal, da so v Afriki pred 19. stoletjem obstajale ustaljene, kompleksne družbe, ki so poznale tako državne institucije kot pravo, vsestransko ekonomijo.

V Bremenu črnega človeka Davidson obravnava predvsem politično in ekonomsko zgodovino Afrike v obdobju od 18. stoletja, pa do 90. let 20. stoletja. Svojo pripoved začne z opisom predkolonialne Afrike. Na primeru ljudstva Asante prepričljivo pokaže, da je Afrika že pred kolonizacijo poznala urejene in kompleksne družbe. Asantska družba, ki je obstajala v 18. in 19. stoletju, je poznala osrednjo oblast, ki je sprejemala ključne odločitve, policijo in vojsko, pravo, zapisano v obliki mitov in religioznih besedil, in učinkovito predtržno ekonomijo. Podobnih urejenih družb je bila v Afriki še cela vrsta. Davidson primerja te družbe z evropskimi srednjeveškimi kraljestvi.

Tovrstnih državnih struktur je bilo konec 19. stoletja, ko so celino vojaško zasedle evropske kolonialne velesile, več. Davidson kolonialnega obdobja ne opisuje podrobneje, omeni le, da so evropske države razlastile afriško prebivalstvo, razpusstile dotedanje politične institucije in uvedle nove, vključno z upravnimi središči, iz katerih so vladali kolonialni uradniki. Evropska zasedba celine je trajala do druge polovice 20. stoletja. V 60. in 70. letih so se evropske velesile začele postopoma umikati iz Afrike, iz bivših kolonij pa so nastale samostojne države.

Umik kolonialnih sil in ustanavljanje samostojnih držav je afriško prebivalstvo pozdravilo z navdušenjem, ki pa se je kmalu sprevrglo v obup – novoustanovljene države niso bile demokratične, stabilne in ekonomsko uspešne, kot so

sprva upali njihovi državljani. Ravno obratno, vse po vrsti so bile – in so še danes – skorumpirane, nedemokratične in politično nestabilne. V naslednjih desetletjih so se tako v vseh novoustanovljenih državah dogajali državni udari, revolucije, državljanske vojne, državni bankroti, izkoriščanje večine prebivalstva s strani elite, v določenih državah, kot npr. v Sudanu ali Ruandi, pa celo pravi genocidi.

Davidson meni, da gre vzroke za propad novoustanovljenih držav iskati v tem, da so se njihovi ustanovitelji preveč slepo zgledovali po evropskih državah. Pri snovanju novih političnih institucij so se tako odločili za neposredno kopiranje evropskih modelov, predvsem francoskih in britanskih, pri čemer pa niso upoštevali, da so afriške družbe zelo drugače organizirane od evropskih. Rezultati tega nepremišljenega početja so bili katastrofalni.

V zadnjem poglavju Davidson razmisli o tem, kakšna prihodnost čaka Afriko. Glede tega ni nič kaj optimističen: v afriških državah bodo po njegovem tudi v prihodnjih desetletjih kraljevali nered, nedemokratičnost, revščina in državljanske vojne. Po Davidsonu se lahko Afrika na dolgi rok reši iz bede zgolj prek širjenja demokracije in federalizma – zgolj s postopnim uvajanjem decentralizacije in demokracije se lahko afriške države nekoč v prihodnosti postopoma postavijo na noge.

Breme črnega človeka je napisano v jasnem in berljivem jeziku. Druga pomembnejša prednost knjige je objektivnost: Davison ne poskuša olepšati ene strani in očrniti druge, kot to pogosto počno avtorji, ki pišejo o temah, ki imajo velik političen pomen (pomislimo le na slovensko zgodovinsko pisje o drugi

svetovni vojni). Ravno nasprotno: podrobno prikaže tako zločine kolonialnih velesil kot tudi napake in zmote ustanoviteljev pokolonialnih afriških držav. Edina večja slabost knjige je nesistematičnost: v svoji predstavitvi politične in ekonomske zgodovine avtor Afrike tako izpušča cela obdobja. Tako med drugim izpusti skorajda celotno obdobje kolonializma, saj podrobneje obravnava le njegov konec. Namesto podrobnejšega orisa kolonizacije se je raje odločil, da v knjigo vključi poglavji o razvoju nacionalizma v Evropi in zgodovini Vzhodne Evrope po drugi svetovni vojni. Vsekakor čudna odločitev.

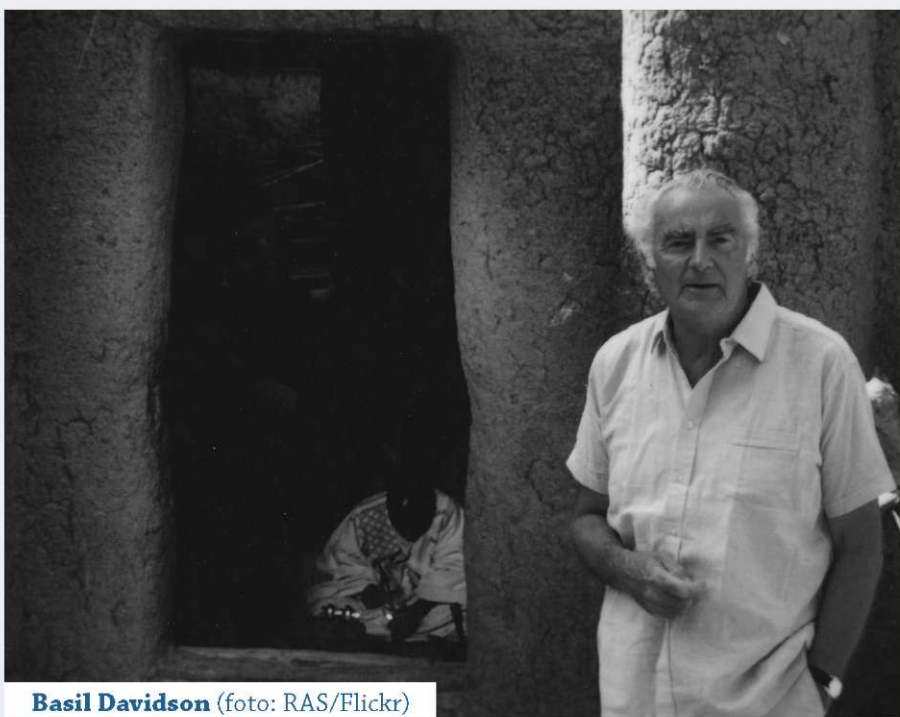
Kakšna je končna ocena? Če vas zanima politična in ekonomska zgodovina Afrike v 19. in 20. stoletju, potem vsekakor vzemite Davidsonovo Breme črnega človeka v roke. Če ne drugega, boste lahko po končanem branju za razliko od velike večine Slovencev znali pokazati deset afriških držav na zemljevidu.

Peter Boštjančič

Aleš Praček BILO JE NEKOČ, RESNIČNO KOT ZDAJ

Pripoved o zgodovini ozemlja današnje Slovenije od pradavnine do svetovnih vojn
Buča, 2014;
216 str.

Knjiga, ki si prizadeva priti v repertoar zimzelene literature na policah slovenskih dnevnikih sob, se nedolžno poigrava z zgodovino kot kratkočasno vednostjo: ne obravnava je kot znanosti, temveč prej kot nacionalno domoznanstvo. Težava pravzaprav ni v tem, da delo ne uporablja znanstvenega aparata, saj verjetno drži, da ta bralca prej odbija kot privlači, in tudi ne v tem, da podaja

Basil Davidson (foto: RAS/Flickr)

površinski pregled zgodovinskega dogajanja, kajti ta je z določeno mero previdnosti lahko uporaben. Težava je, da so motivi pisanja precej pristranski in da je rezultat dokaj nacionalistično obarvano delo. Zgodovine sicer nikdar ne moremo enačiti z resnico, vendar je ključnega pomena, da k njej vsaj stremimo. Obstajajo namreč zgodovinska dejstva, okoli njih pa je spletena »zgodovina«, ki pa se od dejstev ne sme oddaljiti – vsaj ne več, kot je potrebno. Refleksija lastnih stališč je zato nujna naloga vsakega zgodovinarja, četudi se ukvarja le z revizijo učbeniške zgodovine.

Aleš Praček je neznano ime v slovenskem zgodovinskega zgodovinarstva, ki vzbuja pozornost s sveže natisnjenim in razmeroma kratkim tekstom. Z njim skuša bralcu odpreti vrata v zgodovino slovenskega območja, ki pa je pri Pračku pravzaprav zgodovina Slovencev. Žal pa knjiga nosi diletantski pečat svojega avtorja.

Med mnogimi ambicijami šole okoli francoske revije *Annales*, ki se je uveljavila v poznih dvajsetih letih prejšnjega stoletja, je bil poskus, da bi zgodovinarji dali zanimivejšo podobo. Želja teh zgodovinarjev je bila, da bi se njihova znanost približala povprečnemu bralcu, a se obenem odmaknila od teleološkega pogleda, značilnega za prejšnja obdobja nacionalnega zgodovinarstva, ki se je osredotočalo na sosledje dogodkov, ki naj bi vodili od pradavnine do dokončne nacionalne uveljavitve. Od tod kritični naziv »podatkovna« ali »dogodkovna« zgodovina. Na prvi pogled se zdi, da se je Pračku posrečila zgolj prva namera, tj. poljudnost. Zaradi vztrajanja pri podatkovni in teleološki zgodovini pa lahko njegov poizkus kljub temu ocenimo za neuspešnega.

Nedavno preminuli zgodovinar Jacques Le Goff je kljub svojemu obširnemu poznavanju zgodovine – ali morda prav zaradi tega – lahko pisal zgodovinske

sinteze, ki niso bile omejene na suhoparno nizanje političnih dejstev. Tudi veliki Eric Hobsbawm je svoje znanje radodarno delil v delih, dostopnim širšim množicam, kakršna je npr. na videz trivialna knjiga o zgodovini jazza, ki kljub ležerni berljivosti ohranjajo visoko kvaliteto. Pisce, kot sta bila Le Goff in Hobsbawm, gre pohvaliti zaradi dobrega sloga in pripravljenosti do pisanja knjig, ki so dostopne tudi bralcem izven ozkih akademskih krogov. V Pračkovem primeru pa gre za zmeden popis zgodovinske poti Slovencev, ki naj bi vsaj od poselitve sèm delovali kot edinstvena skupnost, ki je z ustanovitvijo lastne države dosegla svoj cilj, čeprav ta (še vedno) ni izpolnjen, saj mnogi Slovenci ostajajo izven meja nacionalne države. Zdi se, da se delo včasih pomakne na nekoliko nevarna tla v svojem odnosu do slovenskih manjšin onkraj meja, hkrati pa pozablja na manjšine znotraj območja današnje Slovenije, zlasti na obalna mesta ter njihovo zgodovino, ki nastopajo zgolj na nekaj straneh. To je verjetno zato, ker zgodovina istrskih mest ni integrirana v nacionalno podatkovno zgodovino, ker se težko prilega njenemu modelu.

V delu ni ovržena ali vsaj konstruktivno reflektirana spekulativna venetska teorija niti slovenstvo v času Karantanije; avtor namreč pravi, da »mirne duše lahko trdimo, da je Karantanija tudi prva praslovenska državna tvorba« (str. 61). Takšnih trditev ne velja zavreči kot zablode, saj jih lahko s pomočjo kritične distance učinkovito integriramo v korpus zgodovinskega znanja. Toda kako lahko trdimo, da ne gre za tendenciozno delo, če je to eksplicitno zasnovano kot zgodovina določenega območja, potem pa obširno obravnava Karantanijo,

katere lokacija je bila očitno izven meja današnje Slovenije – in po njej še žaluje? Ne le, da nekritično piše o Slovencih kot ljudstvu znotraj Svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti: o obstoju Slovencev je govora celo tako zgodaj kot v 7. stol. Površna terminologija je sploh problem dela: avtor raje kot o Osmanih govori o Turkih in sploh ne reflektira periodizacije zgodovine v umetno ustvarjena obdobja oziroma epohe; a to so težave, značilne za večino tovrstnih del. Na konec linearne zgodovinske premice je vseskozi postavljena Slovenija, v naraciji, kjer se teritorialnost dokaj problematično povezuje z rodovno razumljeno etnično pripadnostjo: »Obstoja slovenstva se moramo zavedati, ceniti moramo vse tiste naše prednike, ki so /.../ omogočili, da je ta rod v zgodovini dočakal svojo državo Slovenijo« (str. 11).

Pračkova ambicija napisati poljudnejšo zgodovino določenega geografskega območja, in sicer območja današnje Republike Slovenije, se je pretvorila v nacionalno-politično zgodovino v stilu »od paleolita do Tita«, v kateri se »kri« in »rod« znova in znova ponavljata. V čas po 2. svetovni vojni avtor znatneje ne posega, saj ga ne šteje za »pravo zgodovino«. Hkrati pa vseskozi poudarja sodobnost in sočasno razdelitev na »leve in desne«. Pozicija avtorja je glede tega nedvoumna: komunistično ureditev označi kot »...absolutistični, avtoritar- ni, enostrankarski oziroma najpogosteje imenovan totalitarni način vladanja. In to 200 let po razsvetljenstvu« (str. 187). Praček močno izpostavlja tudi fojbe in komunizem enači s fašizmom. Iz vseh teh razlogov lahko delo razumemo kot še eno v kopici politično motiviranih izdelkov, ki se v zadnjih letih

rojevajo iz politične polarizacije in jih zato močno odsvetujem; v tem primeru še toliko bolj zato, ker je avtor zgodovinsko nepodkovan. Pozaba kot strategija spominske politike ni sprejemljiva niti v akademskih niti v ljubiteljskih delih, še zlasti, če jo spremlja opuščanje elementarnih zgodovinskih dejstev in opletanje s sodobnimi političnimi referencami. Izpostavljanje določenih vzporednic med preteklostjo in sodobnostjo je vsekakor dobrodošlo: marsikdaj se ponujajo kar same od sebe in jih je zato vredno vzeti v pretres, toda pretirano vrivanje moderne politične konstelacije v zgodovinski pregled je nespametno početje, kakor je nespametno tudi vnašanje zgodovine v obstoječe delitve. Čas namreč teče naprej – nikoli nazaj.

Daša Ličen

Dino Buzzati ŠESTDESET ZGODB

Prevod: Miro Bajt;
Celjska Mohorjeva družba, 2008;
459 str.

Zgodbe Dina Buzzatija sledijo enotnemu principu. Človek ima nek opravke, poslan je na misijo, poročati mora o plazu v zakotni vasi, obišče prirediteljev, zdraviti se gre v bolnišnico, z vlakom se pelje v daljno mesto. Človeku postane hitro jasno, da ima ta opravke dva možna izida. Mogoče ga je, seveda, uspešno izvršiti. Toda po drugi strani te lahko opravke tudi pogubi. Vožnja z vlakom, denimo, se lahko izkaže za pot v mesto, ki ga je opustošila nepoznana katastrofa (in na ciljni postaji se bo namesto sprevodnikovega žvižga slišalo kričanje neke ženske), na gledališki predstavi se zgodi, da potaneš tarča anarhistične organizacije, svet se lah-

ko preprosto konča. Dva rezultata torej, uspeh in poguba.

Toda med njima obstaja bistvena asimetrija. Poguba ima namreč to prednost, da se javlja s pomočjo znamenj. Obstajajo znamenja pogube, vendar nikoli ne obstajajo znamenja uspeha. Prav zato, ker človek domišljavo misli, da bo »itak« ozdravel, da bo »itak« uspešno parkiral avtomobil, da bo »itak« postal največji glasbenik v državi, se uspeh ne more kazati z znamenji. Znamenja so vedno prihranjena za izjeme: poguba je takšna izjema, a kljub temu se, nekoliko paradoksnost, Buzzatijeve zgodbe vedno znova končajo prav s pogubljenjem.

Človeka torej obdajo znamenja pogube. Bolnika premestijo v nižje nadstropje, bližje zemlji. Iz vlaka zagledaš ljudi, kako si mrzlično izmenjujejo neko novico in se nato poženejo v tek, vendar v nasprotno smer kot vlak. V zgodbi »Nekaj, kar se začne na G«, se vaški zdravnik noče približati potujočemu trgovcu, ki še ne ve, da je gobavec (vendar